

Artios Bijbelstudie

Jelmer Woudstra

Jezus, Gods heerlijkheid onder ons Johannes 1:1-18

INHOUD

Stille tijd	2
Duidelijke taal!	2
Uit God geboren	3
Je tent opslaan	4
Wat heeft Jezus gebracht?	4
Kringstudie 1	6
Verkenning van de tekst	6
Achtergrond Evangelie van Johannes	6
Thematiek en structuur.....	8
Korte uitleg	8
Boodschap en actualiteit	9
Voorbeelden en verhalen	9
Aanwijzingen voor de kringleider	10
Inleiding	11
Kringgesprek.....	11
Afsluiting	11
Werkvellen voor de kringstudie.....	12
Werkvel 1: Alinea-indeling Proloog	13
Werkvel 2: Zandloperstructuur in de Proloog	14

Stille tijd

vóór kringstudie 1

1

In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God.

Het was in het begin bij God.

Alles is erdoor ontstaan en zonder dit is niets ontstaan van wat bestaat. (...)

Het Woord was in de wereld, de wereld is door hem ontstaan

en toch kende de wereld hem niet.

Hij kwam naar wat van hem was,

maar wie van hem waren hebben hem niet ontvangen.

(Johannes 1:1-3;10- 11)

Duidelijke taal!

Mattheüs toont dat Jezus afstamt van Abraham, Lukas gaat terug naar Adam, maar Johannes gaat terug tot vóór de schepping! Jezus kreeg niet pas een rol toen de schepping al duizenden jaren oud was. Hij is niet een opeens bedachte reddingswerker die in zo'n drieëndertig jaar moet gaan proberen de mensheid te redden. En oh, verrassing: het lukt 'm ook nog...

Nee. Jezus was er al in het begin. Let op, er wordt niet over een begin van Jezus gesproken! In het begin was Hij er al. Hij was ook niet goddelijk, maar God. Alles – de hele schepping – is door Hem ontstaan. Niets bestaat zonder Jezus, Hij was er altijd al. Het is deze eeuwige Zoon van God die als de mens Jezus naar de aarde komt. Johannes noemt de wereld 'het zijne', 'wat van hem was'. Dat vind ik zo mooi hè. Zelfs een wereld die laat zien dat God niet bepaald welkom is in alle terreinen van het leven, of in het hele leven, blijft Hij 'het zijne' noemen. Het is van Hem. Daar spreekt liefde uit en we kunnen ook daadwerkelijk bevestigen: Hij heeft liefde getoond voor 'het zijne'. Hij sprak tot het zijne. Even niet via koningen, priesters en profeten, maar via hét Woord, Gods eigen Zoon. Dat is nog eens duidelijke taal!

- a) Jezus' eeuwigheid
 - Sta eens vijf of tien minuten stil bij de eeuwigheid van Jezus. Welke gedachten komen bij je op?
 - Maak je gedachten bij de eeuwigheid van Jezus punten van aanbidding. Het is goed om de behandeling van het evangelie van Johannes te beginnen met aanbidding!
- b) Gods liefde voor 'het zijne'
 - God heeft 'het zijne', de wereld, lief. Waarin zie jij Gods liefde voor de wereld tot uitdrukking komen?
 - Dank God voor zijn trouwe liefde. Vraag voor jezelf of je die liefde mag ervaren. Vraag het ook voor je gemeente, opdat je gemeente gedreven mag blijven of worden door die liefde.
- c) Het Woord van God
 - God heeft altijd met de mens gesproken. Met Adam, Noach, Abraham, Samuël, Jeremia, enzovoort. God sprak dóór Jezus. Het is belangrijk om de woorden van God, die opgetekend staan in de hele bijbel, tot ons te nemen. Het te 'ontvangen'. Bovenal is het belangrijk om Jezus te 'ontvangen'. Heb jij dat al eens gedaan? Wanneer en wat gebeurde er toen met je?
 - Bid dat je elke keer opnieuw de woorden van God en Jezus zal ontvangen en begrijpen.

2

*Wie hem wel ontvingen en in zijn naam geloven,
heeft hij het voorrecht gegeven om kinderen van God te worden.
Zij zijn niet op natuurlijke wijze geboren,
niet uit lichamenlijk verlangen of uit de wil van een man,
maar uit God.
(Johannes 1:12-13)*

Uit God geboren

Dat zijn grote woorden: kinderen van God, uit God geboren. Hoe kan dat? Hoe kan een mens 'uit God geboren' worden?

Die vraag komt in iets andere woorden aan de orde in het gesprek van de Here Jezus met de geleerde Farizeeër Nikodemus (3:1-8). Jezus maakt hem duidelijk dat niemand zomaar, als onveranderd mens, bij God kan binnenkomen. 'Ik zeg u, tenzij iemand wederom geboren wordt, kan hij het Koninkrijk Gods niet zien' (vers 3). Nikodemus werpt tegen dat je je leven toch niet kunt overdoen. Opnieuw als baby geboren worden is toch onmogelijk? (vers 4). Dat is waar. En je leven overdoen zou bovendien niets oplossen. 'Wat uit het vlees geboren is, is vlees' (vers 6). Nog eens op dezelfde manier geboren worden zou niets veranderen. Er moet iets totaal nieuws gebeuren. Een mens moet geboren worden 'uit water en Geest' (5). Een mens moet een nieuwe start maken, gesymboliseerd door de doop (water) en bewerkt door de Geest. Dat is kwalitatief anders, want 'wat uit de Geest geboren is, is geest' (6).

Opnieuw geboren worden, of zoals je het Griekse woord dat gebruikt wordt ook kunt vertalen: van boven geboren worden. Dat is een onnaspeurbaar ingrijpen van de Geest van bovenaf waardoor we nieuwe mensen worden. Niet na te rekenen, maar wel te constateren. Want het werk van de Geest in de gelovige is als de wind, 'gij hoort zijn geluid, maar gij weet niet, vanwaar hij komt of waar hij heengaat; zó is een ieder, die uit de Geest geboren is' (8).

We hoeven het geheim van de wedergeboorte niet te kunnen narekenen. Het is voor ons voldoende dat we weten waar we het resultaat van het werk van de Heilige Geest kunnen 'beluisteren'. Dat is in het geloof in Jezus, Die zijn leven voor ons gaf aan het kruis. Waar dat geloof is, daar is een mens opnieuw geboren. Daar is een nieuwe kwaliteit van leven: eeuwig leven.

- a) Een nieuwe start
 - o Je zou wel eens ergens anders opnieuw willen beginnen. Maar zou het iets oplossen? Je neemt jezelf toch mee. Alleen God kan iets nieuws scheppen.
 - o Dank God dat Hij niet op een afstand bleef toekijken, maar zijn Zoon naar de aarde zond om iets nieuws te scheppen, ook in ons leven.
- b) Uit water en Geest
 - o Dat nieuwe komt in ons leven door water en Geest, dat wil zeggen doordat we deel krijgen aan Jezus Christus (water, doop) en gaan leven door zijn Geest. Dan komt er in ons een nieuwe intentie, een nieuw streven: de gezindheid van de Geest (lees Romeinen 8:1-16).
 - o Bid om de volledig doorwerking van het werk van de Heilige Geest in je leven. Dank voor alle terreinen van je leven waar je daar iets van ziet. Leg ook alle dingen aan Hem voor waar je niet blij mee bent, die je graag veranderd zou willen zien.
- c) Kinderen van God
 - o Wat een enorm wonder, dat zondige mensen kinderen van God kunnen worden. Als je beseft wie je dor Gods genade mag zijn, vind je telkens weer inspiratie, moed, geloof en kracht om 'om de Here waardig te wandelen, Hem in alles te behagen, in alle goed werk vrucht te dragen' (Kolossenzen 1:10).
 - o Dank God voor het wonder van de wedergeboorte: dat we zijn kinderen mogen zijn en ons daar ook steeds meer naar mogen gedragen.

3

*Het Woord is mens geworden en heeft bij ons gewoond,
vol van goedheid en waarheid,
en wij hebben zijn grootheid gezien,
de grootheid van de enige Zoon van de Vader.
(Johannes 1:14)*

Je tent opslaan

Johannes 1:14a in de Naardense Bijbel luidt: *Het spreken is vlees-en-bloed geworden en heeft bij ons zijn tent opgeslagen*. Dit is een treffende, letterlijke vertaling. Jezus heeft bij ons zijn tent opgeslagen, heeft onder ons 'getabernakeld'. Weer een andere manier om te zeggen dat Hij Gods heerlijkheid onder de mensen bracht.

Je zou het ook anders kunnen zeggen: Jezus bracht Gods heerlijkheid in de rotzooi. Jezus sloeg zijn tent op temidden van mensen die hem vijandig gezind waren. Ze begrepen Hem niet en uiteindelijk doodden ze Hem.

De vraag is nu waar wij onze 'tent' opslaan. Wij leven in een wereld die het evangelie vaak net zo vijandig gezind is als veel mensen Jezus vijandig gezind waren. Of dat nu juist nu door een over-tolerante houding is (religie is oké, maar kom niet met een absolute waarheid-claim) of door openlijk verzet tegen het evangelie en vervolging van christenen. Als onze tent in zo'n wereld staat, wat brengen wij dan in deze wereld?

In de CV-koers van februari 2007 staat het volgende: "Al meer dan een kwart eeuw woont Frans van der Hoff tussen indiaanse koffieboeren in Zuid-Mexico. De Nederlandse priesterarbeider brengt daar het bijbelse 'wees arm met de armen' in praktijk. Hij probeert te strijden tegen de uitbuiting van mens en natuur. Zo stond hij aan de basis van het keurmerk Max Havelaar. Maar erkenning voor zijn visie bleef lang uit."

Wat een moed van deze man. Met zijn intelligentie (drie doctoraten en vervolgens vele ere-doctoraten) kan hij veel geld verdienen, maar dat doet hij niet. Hij woont onder de mensen die zo vaak het meest ontvankelijk zijn: de armen. Hebben wij dezelfde moed om radicale gerechtigheid te brengen als Frans van der Hoff? Volgen we ook hierin de voetsporen van Jezus die in een vijandige wereld ging wonen?

- a) Onder ons gewoond
 - Jezus heeft onder ons 'getabernakeld'. Lees eens Exodus 33:9-10. Wat leer je van de reactie van het volk?
 - Dank Jezus dat Hij ons de grootheid van God liet zien!
- b) Genade en waarheid
 - Er zijn tenminste twee vormen van verzet tegen het evangelie: over-tolerantie en dus niet de waarheidsclaim van het christendom kunnen accepteren, of openlijk geweld en vervolging. Jezus ging beide niet uit de weg! Hij kwam onder ons wonen en daarmee de grootheid van God Zelf.
 - Vraag God of je de genade en waarheid die Jezus bracht mag zien in je eigen leven. Dank God dat het 'voor niets' beschikbaar is in Jezus.
- c) Onder de mensen
 - Wat vind je van de levensstijl van Frans van der Hoff? Wat spreekt je aan? Zou je zelf zo kunnen (of willen!) leven?
 - Dank God voor inspirerende voorbeelden als Frans van der Hoff. Bid dat je net als Jezus onder de mensen mag komen die Hem het meest nodig hebben.

4

*Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, die zelf God is,
die aan het hart van de Vader rust, heeft hem doen kennen.
(Johannes 1:18)*

Wat heeft Jezus gebracht?

Paus Benedictus XVI schrijft op de achterkant van zijn boek *Jezus van Nazareth* het volgende (eigen vertaling vanuit het Engels):

“De grote vraag die ons bezighoudt door het hele boek: Wat heeft Jezus werkelijk gebracht, als Hij geen wereldvrede, universele welvaart, en een betere wereld bracht? Wat heeft Hij gebracht? Het antwoord is heel simpel: God. Hij heeft God gebracht! Hij heeft de God gebracht die ooit stap voor stap zijn gezicht onthulde, eerst aan Abraham, toen aan Mozes en de profeten, en vervolgens in de wijsheidsliteratuur—de God die zijn gezicht alleen in Israël toonde, ook al werd Hij vereerd onder de heidenen in verscheidene schimmige gedaantes. Het is deze God, de God van Abraham, Isaak en Jakob, de ware God, die Hij heeft gebracht naar de mensen op aarde. Hij heeft God gebracht, en nu kennen we zijn gezicht, nu kunnen we ons op Hem beroepen. Nu kennen we de weg die wij mensen moeten nemen in deze wereld. Jezus heeft God gebracht en met God de waarheid over waar we heen gaan en waar we vandaag komen: geloof, hoop en liefde.”

Jezus heeft God gebracht. Dat is het terugkerende refrein bij paus Benedictus XVI. Maar, is het wel zijn refrein? Nee, het is het refrein van Johannes: “de enige Zoon heeft Hem (God) doen kennen”. Dat is het refrein van de paus geworden en het mag ook het refrein in ons leven zijn.

a) Getuigenis

- Wat vind je van dit verhaal van de paus? Ik vind het een prachtig getuigenis! De paus heeft enorm veel invloed en als deze woorden over de hele wereld worden gelezen omdat hij paus is, dan vind ik het best! Want het betekent dat veel mensen Jezus beter kunnen leren kennen. Of niet?!
- Bid dat de paus een goede invloed mag hebben op vele gelovigen als het gaat om onze belijdenis over Jezus. Dank God dat deze woorden over de wereld worden gelezen, ook door niet-christenen!

b) Het centrum van je leven

- Wat is het refrein in jouw leven? Om welke dingen of om wie draait jouw leven?
- Vraag God om je te helpen Hem het centrum van je leven te maken, om als het ware in al je doen en laten om Hem heen te cirkelen.

c) Aan het hart van de Vader

- Jezus rustte aan het hart van de Vader. Het geeft nog maar weer eens aan hoe diep de verbondenheid binnen de Drie-eenheid is. Jezus heeft de Vader ons dus echt goed en volledig doen kennen! Kennen heeft met relatie te maken. Hoe verbind jij jezelf met God?
- Dank Jezus dat Hij God heeft bekend gemaakt. Vraag Hem om dat heel concreet in je eigen te leven blijven doen. Bid ook dat de Heilige Geest – nu je met de kring het Evangelie van Johannes leest – je hart en verstand vult met nieuwe kennis over en bovenal een dieper kennen van Vader, Zoon en Heilige Geest.

Kringstudie 1

Johannes 1:1-18

Verkenning van de tekst

Achtergrond Evangelie van Johannes¹

Schrijver, plaats en tijd

In de laatste twee verzen van het Evangelie wordt 'de discipel dien Jezus liefhad' aangewezen als de schrijver, voor wiens betrouwbaarheid men kan instaan (21:24v.). Zijn naam wordt niet genoemd, maar volgens de oud kerkelijke overlevering (Irenaeus en waarschijnlijk ook Papias) is het Johannes, de zoon van Zebedeüs, één van de twaalf apostelen. Dit komt overeen met de rol die deze discipel in het Evangelie speelt. Johannes heeft zijn evangelieboek geschreven toen hij tegen het eind van zijn leven in Efeze woonde. Aangezien hij volgens Irenaeus het begin van de regering van keizer Trajanus (98) nog heeft meegemaakt, zullen we er met een datering tussen het jaar 90 en 95 niet ver naast zitten.

Karakter

Dit geeft aan het vierde Evangelie een geheel eigen karakter. Het is niet zozeer bedoeld om de feiten vast te leggen. Er waren al verschillende Evangelieën geschreven (vergelijk Lukas 1:1-4). Johannes wil vooral de betekenis van de Here Jezus nog eens goed belichten. Daar mag vooral hij, als meest intieme volgeling van Jezus, toe in staat geacht worden. Hij was er van begin tot eind bij en vormde met Petrus en zijn broer Jakobus het drietal apostelen dat steeds getuige mocht zijn, ook als de andere negen apostelen moesten achterblijven (zie bijvoorbeeld Markus 5:37 en 9:2). Na zestig jaar van bijbelesen, nadenken en preken is hij tot een bijzonder diep inzicht gekomen in de Persoon en het werk van de Here Jezus. Toen hij begon te schrijven had hij dan ook heel wat te zeggen.

Anders dan bij Markus wordt er in het Evangelie naar Johannes veel begrepen en uitgelegd. Markus neemt ons als het ware mee terug naar de begintijd en laat ons delen in de verwonde-ring, verwarring en zelfs ontzetting en angst die het optreden van de Here Jezus opriep (zie bijvoorbeeld Markus 1:27; 2:12; 4:41; 5:33, 42). Zelfs bij de opstanding is dit nog zo (16:8).

Johannes spreekt dit niet tegen; hij zegt ook dat de discipelen op het moment zelf lang niet alles begrepen (Johannes 12:16). Maar hij schrijft vanuit het perspectief van ná Pinksteren. De Here Jezus had beloofd dat de Heilige Geest hen zou leiden in de volle waarheid (16:12-14). Dat is ook gebeurd en Johannes laat het licht van het latere begrip in zijn Evangelie over de gebeurtenissen schijnen. Zie bijvoorbeeld ook 2:22; 7:39 en 16:25.

De evangelist legt dus veel uit en vervaecht dit op zo'n manier in de vertelling dat soms moeilijk is aan te geven waar het verhaal ophoudt en de toelichting van de evangelist begint. Zo is de Here Jezus in het begin van hoofdstuk 3 verwickeld in een gesprek met Nicodemus, maar al vrij snel verdwijnt die van het toneel en wordt er in de derde persoon over de Zoon van God gesproken. We krijgen niet te horen wat de uitkomst van het gesprek geweest is, maar komen terecht in een uitleg over de betekenis van de Here Jezus en de noodzaak van geloof in Hem.

Bedoeling

De schrijver van het vierde Evangelie heeft een duidelijk doel geformuleerd: "Jezus heeft nog wel vele andere tekenen voor de ogen zijner discipelen gedaan, die niet beschreven

¹ Overgenomen van Artios Bijbelschool, *Inleiding Johannes*, 2007

zijn in dit boek, maar deze zijn geschreven, opdat gij gelooft, dat Jezus is de Christus, de Zoon van God, en opdat gij, gelovende, het leven hebt in zijn naam.” (20:30v.). Met het oog daarop heeft hij zijn materiaal geselecteerd. Hij had nog wel veel meer kunnen schrijven (zie ook 21:25), maar hij streeft niet naar volledigheid. Hij concentreert zich op Jezus Zelf en wil vooral laten zien dat Hij meer is dan een gewoon mens; Hij komt bij God vandaan (1:1-18; 16:28), is uit de hemel neergedaald (3:13, 32; 6:38, 51), ja, Hij is één met God (5:18; 10:30, 38; 14:10v.).

Lijkt het in de andere drie Evangeliën te gaan om de komst van het Koninkrijk van God, bij Johannes zien we dat dit vooral betekent dat God zijn Zoon naar de wereld gezonden heeft. De uitdrukking ‘Koninkrijk van God’ komt nauwelijks in dit Evangelie voor (alleen in 3:3 en 5; vgl. ook nog 18:36). Het gaat hier om de Koning Zelf.

In het vierde Evangelie komen we ook geen gelijkenissen over het Koninkrijk tegen, die zo kenmerkend zijn voor vooral Matteüs. Wel vinden we gelijkenisspreuken over Jezus Zelf, de zogenaamde ‘Ik ben’- uitspraken.

Setting

In de eerste drie Evangeliën lezen we veel over Jezus’ optreden in Galilea. Daar lijkt zijn werk te beginnen (Markus 1:14). Vooral Lukas beschrijft vanaf 9:51 een groot deel van wat Jezus ondernam als een lange reis van Noord naar Zuid, van Galilea naar Jeruzalem. Johannes geeft meer aandacht aan de verschillende bezoeken van Jezus aan Jeruzalem. Vooral tijdens de grote feesten, met name het Pascha, is Hij daar te vinden. De setting van het verhaal kan snel wisselen. Zo speelt het eerste deel van hoofdstuk 2 zich af in Kana in Galilea. In het tweede deel bevinden we ons in de tempel in Jeruzalem. De reis daar naartoe wordt in één zin beschreven (vers 13). Het gaat Johannes niet om de reis. Hij plaatst de twee geschiedenissen als spiegelverhalen naast elkaar, zoals we bij de bijbelstudie op de tweede cursusavond nog hopen te zien.

Tijdens de grote feesten in Jeruzalem werden er vastgestelde gedeelten uit de Schrift in de tempel voorgelezen. Deze passages klinken bij Johannes op de achtergrond vaak mee. Zo vinden we in 7:37-39 duidelijk een echo van de schriftlezing uit Jesaja 55.

Structuur

Meteen al aan het begin worden we geconfronteerd met de geheel eigen aanpak van Johannes. Markus begint bij het optreden van Johannes de Doper. Matteüs en Lukas hebben hiervoor nog een aantal geboorteverhalen. Maar Johannes begint met een gedicht over de hemelse oorsprong van Jezus Christus. In deze proloog (1:1-18) kunnen we al verschillende centrale thema’s van het Evangelie ontdekken.

Johannes de Doper is de voorloper, die wijst op de komende. Een deel van zijn volgelingen sluit zich dan aan bij Jezus (1:19-52).

Bij de beschrijving van het openbare optreden van de Here Jezus (hoofdstuk 2-12) staan zeven ‘tekenen’ centraal, die duidelijk maken dat Jezus de Christus is, de Zoon van God. De volgende vijf hoofdstukken (13-17) zijn geheel gewijd aan de laatste avond dat Jezus met zijn apostelen samen was. Deze gesprekken bij het laatste avondmaal heeft alleen Johannes in deze vorm opgetekend. Ze beginnen met een symbolische handeling, de voetwassing, en eindigen met het zogenaamde hogepriesterlijk gebed.

In 18-20 vinden we de geschiedenis van Jezus’ gevangenneming, verhoren, executie, opstanding en verschijningen, met aan het eind het zogenaamde eerste slot, waarin de schrijver zijn bedoeling omschrijft (zie boven). Hiermee worden de thema’s die in de proloog aan de orde gesteld worden afgerond.

Toch volgt er na dit slot nog een hoofdstuk. We horen nog over het eerherstel van Petrus en over het misverstand dat de discipel dien Jezus liefhad niet zou sterven voordat Jezus terug zou komen. Dit hoofdstuk draagt het karakter van een aanvulling. Mogelijk van de hand van Johannes zelf. Maar omdat de laatste twee verzen duidelijk van een andere hand zijn, is het ook goed mogelijk dat de ‘wij’ uit vers 24 het hele laatste hoofdstuk hebben toegevoegd.

Zo komen we tot de volgende weergave van de structuur, al moet hier onmiddellijk bij gezegd worden dat we het vierde Evangelie niet in stukjes mogen hakken. De innerlijke samenhang is groot. Verschillende thema's spelen van begin tot eind een rol.

1a	Proloog
1b	Johannes de Doper en de eerste discipelen
2-12	Het boek der tekenen
13-17	Gesprekken bij het laatste avondmaal
	• 13 Voorbeeld van de Here Jezus
	• 14-16 Onderwijs voor de discipelen
	• 17 Voorbede door de Here Jezus
18-20	Lijdensgeschiedenis en opstanding
21	Slothoofdstuk

Thematiek en structuur

Johannes 1:1-18 is een duidelijke Proloog, een voorwoord. Van Houwelingen zegt over de Proloog: "Deze proloog is als het portaal waardoor men een gotische kathedraal betreedt: alle spitsbogen wijzen naar de hemel. (...) Vanaf de eerste regel wil de evangelist duidelijkheid scheppen over zijn bedoeling: wat Jezus ook doet en zegt, het zijn de eigen woorden en daden van God. Daarom begint het vierde evangelie in de hemel."

Er is in de eerste achttien verzen een duidelijke zandloperstructuur te vinden, zie Werkblad 2. Het maakt een belangrijk thema zichtbaar: het komt erop aan of je Jezus wel of niet aanneemt!

Andere belangrijke thema's zijn: 1) Woord, 2) Licht en 3) Leven en de samenhang tussen deze drie. In vers 4 komen de drie begrippen samen. In vers 10 blijken de begrippen 'woord' en 'licht' uitwisselbaar.

Korte uitleg

1-3. In het begin...

Matteüs toont dat Jezus afstamt van Abraham, Lukas gaat terug naar Adam, maar Johannes gaat terug tot vóór de schepping!

In het begin herinnert aan Genesis 1:1.

Het Woord (Jezus) is niet te identificeren met God, maar zo gelijk van streven, gedachten en karakter, dat we in Hem perfect zien hoe God is.

'Het Woord' herinnert de joden aan het scheppende, krachtige woord en het gebruik van het woord 'wijsheid' in de wijsheidsliteratuur (zie bijvoorbeeld Spreuken 8). De heidenen aan woord en rede. Maar wat joden en Grieken daarover zeggen, is volgens Johannes alleen en ten volle van toepassing op Jezus!

4-5. In het Woord...

De woorden 'het Woord' en 'licht' blijken door het gebruik in de tekst uitwisselbaar. 'schijnt' heeft vanuit het Grieks de betekenis dat het Licht in de wereld is gekomen en sindsdien voortdurend schijnt.

'niet in haar macht gekregen'. Johannes gebruikt hier een stijlfiguur, het 'double entendre'. Dat betekent dat de meerdere betekenissen van één woord naast elkaar bestaan. De twee betekenissen hier: 1) grijpen met de hand, 2) grijpen met het verstand.

6-8. Er kwam iemand...

Johannes wees altijd van zichzelf af naar Jezus. Johannes benadrukt dat in zijn evangelie al in de Proloog, met het oog op groepen die Johannes belangrijker maakten dan Jezus. 'iedereen'. God heeft alle mensen op het oog. Helaas heeft de wereld hem niet herkend, toen niet en nu nog steeds niet.

9-11. *Het is het waarachtige...*

'ware licht'. Ware verwijst naar de realiteit van God op aarde.

In vers 10 heeft de NBV 'Het Woord' ingevoegd, maar dat staat er niet. Het antecedent van 'het' is dan ook 'het licht'. Hiermee wordt duidelijk dat 'het Licht' en 'het Woord' dezelfde Persoon aanduiden: Jezus.

'opgenomen', zie aantekeningen bij vers 5.

12-13. *Wie hem wel...*

'hem wel ontvingen'. Wat ontvingen zij? Het Woord, het Licht en het Leven, met andere woorden: Jezus.

Vers 13 maakt duidelijk dat het in het geheel geen mensenwerk is om kind van God te worden.

14-18. *Het Woord is...*

'waarheid' en 'genade' typeren in het Oude Testament God Zelf!

'grootheid', in het Grieks doxa, is de vertaling van het Hebreeuwse kábōd, "dat betrekking heeft op de machtige manifestatie van Gods wezen (zie Ex.40:34,35; 1Kon.8:10,11; Ps.102:16,17, vgl. Openb.15:8; 21:11,23)." (Studiebijbel, p.27)

'hoewel de Wet'. Wordt hier een tegenstelling met de Wet gemaakt? De tegenstelling in deze tekst zit in het verschil tussen geven en geschieden. Johannes is positief over Mozes (zie Joh.5:39,45,46) en over de Wet (zie Joh.1:45; 8:17; 10:34; 12:34; 15:25). Mozes was echter nooit meer dan een tussenpersoon, terwijl Jezus genade en waarheid brengt door het te zijn.

'eniggeboren', in het Grieks monogenès. Het duidt op de uniciteit van Jezus. Niemand is als Hem! Het laat duidelijk zien, zij het in een vreemde omschrijving, dat het Woord vlees is geworden.

Boodschap en actualiteit

Jezus is het Woord, het Leven en Licht. Het taalgebruik van Johannes heeft zowel de joden als Grieken aangesproken. Wat de joden beleden over God, waar ze dachten aan het scheppende en krachtige karakter van woorden, wat er in de bijbel en wijsheidsliteratuur over 'de Wijsheid' (zie bijvoorbeeld Spreuken 8) wordt gezegd, het komt allemaal tot vervulling in Jezus. En waar de Grieken de Logos (het Woord) zagen als datgene wat rust, orde en doelgerichtheid in het heelal bracht, liet Johannes zien dat dé Logos Jezus is.

Het belangrijkste is wel dat Jezus God bracht. Dat betekent genade en waarheid, ware wijsheid, rede, licht en leven. Johannes wil heel duidelijk maken dat Jezus dit alles bracht. Hij bracht licht in de duisternis. Als je Jezus niet aanneemt, dan blijf je in de duisternis zitten. En wie is er nou sterker?! De duisternis heeft Jezus niet begrepen, maar ook niet gegrepen. Met andere woorden: Jezus is sterker dan de duisternis. Zijn licht verdringt de duisternis en dat niet van een afstand, vanuit de hemel (waarmee ik niet wil zeggen dat de hemel 'ver weg' is) maar door Mens te worden. Volledig mens van vlees- en-bloed.

Christenen hoeven dan ook niet meer bang te zijn voor de duisternis. Niet bang voor de wereld. Ze hebben het voorrecht en de volmacht ontvangen om kinderen van God te zijn. Als mensen Jezus niet aannemen, dan ontvangen ze dat recht niet. Indirect roept dit gedeelte ons dus op om te blijven getuigen. We kunnen verwachten dat er mensen zijn die het Woord niet aannemen, maar dat mag ons nooit tegenhouden om te getuigen met het ook op de mensen die het wél willen aannemen.

Voorbeelden en verhalen

Boekrecensie (een klein stuk ervan) van Willem J. Ouweneel in *Ellips*, augustus 2007: "Ratzinger vindt er geen doekjes om: Jezus was noch een ethisch liberale, noch een politiek rebelse joodse rabbi, maar *het vleesgeworden Woord van God, de Zoon van de Vader* (p. 159v.). Zijn boodschap was de God van Israël aan alle volken van de aarde te

brenge (p. 73). Een centraal thema in die boodschap is het koninkrijk Gods, of liever (zoals Ratzinger wil) de heerschappij van God, die zich manifesteert in Jezus, de gehoorzame Zoon, die geheel in gebedsgemeenschap met en naar de wil van de Vader leeft en ons dat voorleeft. Vanuit deze visie op Jezus krijgen alle passages in de evangeliën hun zin en betekenis. Ook de lijdensgeschiedenis Jezus' plaatsvervangend lijden en sterven is daarbij van belang, maar die komt pas in deel II aan de orde.

Wij moeten de evangeliën lezen, oftewel naar Jezus zien, met dezelfde ogen waarmee de evangelisten naar Hem zagen. Op deze stelling van de paus zal ongetwijfeld kritiek komen. Immers, veel wetenschappers kunnen de gedachte niet verdragen dat het geloof ooit meer zou kunnen 'zien' dan in de netjes van het wetenschappelijk onderzoek kan worden opgevangen. Zij zullen betogen dat geloof eerder blind maakt voor de 'objectieve resultaten' van het theologische speurwerk.

Misschien had Ratzinger dit zelf al kunnen ondervangen door de kwestie van het geloofsvooroordeel van alle wetenschappelijke navorsing expliciet aan de orde te stellen. Het gaat de paus trouwens niet alleen om het rechte wetenschappelijke zicht op Jezus van Nazaret, integendeel. *Het gaat erom dat de lezer zelf de gemeenschap met Christus leert kennen.* Dit maakt het boek mede zo belangrijk, als een onderdeel van de 'herovering' van het Westen voor het christelijk geloof. Ook protestanten kunnen zich daarover verblijden, want het boek bevat nauwelijks een echt 'roomse' passage waaraan protestanten aanstoot zouden moeten nemen. Het gaat Ratzinger er dan ook niet om de Katholieke Kerk aan te prijzen, of de katholieke theologie, maar de persoon van Jezus zelf.

Ratzinger betreurt dat 'wij' de wereld, in plaats van haar God te geven, een cynisme hebben bijgebracht waarin het alleen op macht en winst aankomt: de machten van de markt, van de handel met wapens, met drugs en met mensen alsmede de ideologie van het succes, van het zich goed voelen. Hij geeft een scherp oordeel over het rijke Westen: volgens hem heeft het kolonialisme de mensen in Afrika uitgebuit, de moraal van de Afrikaners vernietigd en is het daardoor mede schuldig geworden aan de nood van het zwarte continent (p. 238v.). Ook het marxisme, de bevrijdingstheologie en het feminisme krijgen een beurt (p.62,154, 174). Bovendien breekt Ratzinger ook met het anti-judaïstische denken dat de katholieke theologie zo lang gekenmerkt heeft. Zo laat hij rabbi Jacob Neusner, die zo indringend over Jezus geschreven heeft, uitvoerig aan het woord komen (p.136 147).

Dit is de boodschap van de paus: wanneer je God verloren hebt, heb je jezelf verloren; dan ben je nog slechts een toevallig product van de evolutie (p.201). *Het is mogelijk God terug te vinden maar dat kan alleen via Hem in Wie God tot ons mensen is gekomen, in Hem die zelf God de Zoon is: Jezus van Nazaret."*

Aanwijzingen voor de kringleider

IJsbreker

Neem verschillende communicatiemiddelen mee naar je kring. Een TV (wie weet staat er wel één in het huis waar jullie samenkomen, dat scheelt heel wat gesjouw), telefoon, PDA, megafon, internet-modem, schotel, computer/laptop, radio, krant, enz.

We hebben vandaag de dag heel veel communicatiemiddelen. Snelle, iets minder snelle, maar de combinatie van al die middelen zorgt ervoor dat we het nieuws van over de hele wereld op de voet (of 'op de rupsband' van een tank) kunnen volgen.

Vraag aan de kring: Welke van deze middelen is het best te gebruiken in de verspreiding van het evangelie? Zou je nog meer communicatiemiddelen kunnen verzinnen in Gods koninkrijk?

Inleiding

Geef de achtergrondinformatie over het Evangelie van Johannes door aan je kringleden. Het is misschien handig om het ook op papier mee te nemen, zodat ze het thuis goed kunnen doorlezen.

Vertel dat jullie vandaag met de Proloog beginnen. Het voorwoord op het evangelie van Johannes. Lees eerst de hele Proloog, 1:1-18. Daarna gaan jullie het gedeelte eerst per alinea bespreken en proberen boven elke alinea een titel te zetten. Daarvoor kun je Werkvel 1 gebruiken. Vervolgens kunnen jullie Werkvel 2 gebruiken om tot de centrale boodschap van het gedeelte te komen.

Kringgesprek

Blijf niet te lang stilstaan bij elke alinea. De Proloog komt pas goed toch zijn recht als je niet op een paar alinea's inzoomt, maar als je het geheel voor ogen neemt.

Alinea 1:

- Wat zijn opvallende verschillen tussen de manier waarop Johannes zijn evangelie begint en de manier waarop de andere evangelisten beginnen?
- Wat wordt er in de eerste drie verzen over het Woord gezegd?
- Welke titel zou je plaatsen boven alinea 1?

Alinea 2:

- Hoe verhouden de begrippen Woord, Leven en Licht zich tot elkaar? Om antwoord op deze vraag te kunnen geven, kijk allereerst naar wat de tekst afzonderlijk over Woord, Leven en Licht zegt.
- Welke titel zou je plaatsen boven alinea 2?

Alinea 3:

- Wat is de reden dat Johannes zo nadrukkelijk over Johannes stelt 'hij was niet zelf het licht'?
- Welke titel zou je plaatsen boven alinea 3?

Alinea 4:

- Wat wordt er met het begrip 'wereld' bedoeld?
- Hoe zou jij het woord 'ontvangen' in eigen woorden willen omschrijven?
- Wat wil vers 13 duidelijk maken?
- Welke titel zou je plaatsen boven alinea 4?

Alinea 5:

- Waar doen de woorden 'goedheid en waarheid' jou aan denken?
- Wat zegt Johannes nou precies over de Wet?
- Welke titel zou je plaatsen boven alinea 5?

Toepassing (gebruik werkvel 2)

- Naar welke centrale boodschap wijst de zandloperstructuur? Wat doe jij met die boodschap?
- Hoe kunnen jullie de centrale boodschap in de wereld brengen?!
- Wanneer en hoe heb jij Jezus ontvangen. Zou je dat willen delen met je kring?
- Wat betekent het voor jou dat Jezus ons de Vader heeft doen leren kennen? Wat is de invloed daarvan in jouw leven?

Afsluiting

Sluit af met een samenvatting van het gesprek. Zet goed neer wat de betekenis van de Proloog is, zodat jullie op deze avond verder kunnen bouwen als jullie het evangelie verder bestuderen.

Daarna kun je de kring afsluiten met (dank)gebed en voorbede.

Werkvellen voor de kringstudie

Bij deze kringstudie zijn twee werkvellen beschikbaar. Beide zijn te gebruiken voor het kringgesprek. Gebruik eerst werkvel 1 voor observatie en interpretatie (een titel bedenken is een uitstekende manier om vast te stellen of je de tekst goed hebt begrepen). Werkvel 2 helpt om de interpretatie nog eens aan te scherpen en naar (een deel van) de toepassing te gaan.

Werkvel 1: Alinea-indeling Proloog

Johannes 1:1-18 (NBV) in alinea's ingedeeld. Probeer samen tot een titel te komen voor elke alinea.

Titel:

- (1) In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God.
- (2) Het was in het begin bij God.
- (3) Alles is erdoor ontstaan en zonder dit is niets ontstaan van wat bestaat.

Titel:

- (4) In het Woord was leven en het leven was het licht voor de mensen.
- (5) Het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet in haar macht gekregen.

Titel:

- (6) Er kwam iemand die door God was gezonden; hij heette Johannes.
- (7) Hij kwam als getuige, om van het licht te getuigen, opdat iedereen door hem zou geloven.
- (8) Hij was niet zelf het licht, maar hij was er om te getuigen van het licht:
- (9) het ware licht, dat ieder mens verlicht en naar de wereld kwam.

Titel:

- (10) Het Woord was in de wereld, de wereld is door hem ontstaan en toch kende de wereld hem niet.
- (11) Hij kwam naar wat van hem was, maar wie van hem waren hebben hem niet ontvangen.
- (12) Wie hem wel ontvingen en in zijn naam geloven, heeft hij het voorrecht gegeven om kinderen van God te worden.
- (13) Zij zijn niet op natuurlijke wijze geboren, niet uit lichamelijk verlangen of uit de wil van een man, maar uit God.

Titel:

- (14) Het Woord is mens geworden en heeft bij ons gewoond, vol van goedheid en waarheid, en wij hebben zijn grootheid gezien, de grootheid van de enige Zoon van de Vader.
- (15) Van hem getuigde Johannes toen hij uitriep: 'Hij is het over wie ik zei: "Die na mij komt is meer dan ik, want hij was er vóór mij!"'
- (16) Uit zijn overvloed zijn wij allen met goedheid overstelpt.
- (17) De wet is door Mozes gegeven, maar goedheid en waarheid zijn met Jezus Christus gekomen.
- (18) Niemand heeft ooit God gezien, maar de enige Zoon, die zelf God is, (1:18) de enige Zoon, die zelf God is – Andere handschriften lezen: 'de enige Zoon, die is'. die aan het hart van de Vader rust, heeft hem doen kennen.

Werkvel 2: Zandloperstructuur in de Proloog

Johannes 1:1-18 heeft een duidelijke zandloperstructuur die ons wijst naar de centrale boodschap van de Proloog.

van de eeuwigheid tot de komst van het Woord in de wereld	<p> 1 In den beginne was het Woord en het Woord was bij God en het Woord was God. 2 Dit was in den beginne bij God. 3 Alle dingen zijn door het Woord geworden en zonder dit is geen ding geworden, dat geworden is. 4 In het Woord was leven en het leven was het licht der mensen; 5 en het licht schijnt in de duisternis en de duisternis heeft het niet gegrepen. 6 Er trad een mens op, van God gezonden, wiens naam was Johannes; 7 deze kwam als getuige om van het licht te getuigen, opdat allen door hem geloven zouden. 8 Hij was het licht niet, maar was om te getuigen van het licht. 9 Het waarachtige licht, dat ieder mens verlicht, was komende in de wereld. </p>
tussenbalans	<p> 10 Hij was in de wereld, en de wereld is door Hem geworden, en de wereld heeft Hem niet gekend [negatief]. 11 Hij kwam tot het zijne, en de zijnen hebben Hem niet aangenomen [negatief]. 12 Doch allen, die Hem aangenomen [positief] hebben, hun heeft Hij macht gegeven om kinderen Gods te worden, hun, die in zijn naam geloven; 13 die niet uit bloed, noch uit de wil des vlezes, noch uit de wil eens mans, doch uit God geboren zijn. </p>
van de komst van het Woord terug naar de eeuwigheid	<p> 14 Het Woord is vlees geworden en het heeft onder ons gewoond en wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als van de eniggeborene des Vaders, vol van genade en waarheid. 15 Johannes heeft van Hem getuigd en heeft geroepen, zeggende: Deze was het, van wie ik zeide: Die na mij komt, is vóór mij geweest, want Hij was eer dan ik. 16 Immers uit zijn volheid hebben wij allen ontvangen zelfs genade op genade; 17 want de wet is door Mozes gegeven, de genade en de waarheid zijn door Jezus Christus gekomen. 18 Niemand heeft ooit God gezien; de eniggeboren Zoon, die aan de boezem des Vaders is, die heeft Hem doen kennen. </p>